

Оповідь про імперіалізм: Екологічний вплив російських компаній на Білорусь

Історичний наратив колонізації Білорусі Росією, або скоріше її історичних територій, охоплює багато століть. У кінці XVIII століття Велике князівство Литовське — з якого сучасні Білорусь та Литва беруть свої корені — було асимільовано в Російську імперію. У XX столітті встановився порядок Союзу Радянських Соціалістичних Республік, який продовжував надбання Російської імперії — хоча під специфічним прикриттям.

Епоха Радянського Союзу часто характеризується голодом, насильством та репресіями — не лише в Білорусі, але в будь-якій країні під владою Москви. На щастя, цей розділ історії завершився, відкривши перспективи світлого майбутнього. Білорусь відновила свою незалежність у 1991 році.

Проте очікувані кращі часи втілювався не так, як багато хто сподівався. На початку 90-х років зріс рівень кримінальної злочинності, почалась криза, спровокована доволі кардинальною реформою економічної системи, були й інші різноманітні виклики. Обурення широких кіл громадськості доволі легко допомогло привести до влади популіста Лукашенка. У 1994 році Республіка Білорусь провела свої єдині справедливі президентські вибори.

Лукашенко обіцяв повернути стабільність минулого, але здійснив він цю обіцянку буквально — відродивши насильство та репресії. Його ностальгія за СРСР та фінансові труднощі в процесі утримання влади поступово посилювали залежність від Росії. Це проявлялося не лише у фінансових кредитах, але й, серед інших чинників, у збільшенні впливу російської мови в Білорусі, а також в адаптації білоруського законодавства до російських законів. Водночас почала зростати кількість репресій проти опозиції, зокрема тих, хто присвятив себе збереженню білоруської ідентичності.

З впевненістю можна стверджувати, що винуватцем цього був не лише Лукашенко. Росія, в історію якої глибоко вкорінився імперіалізм, не хотіла просто відмовитися від контролю над країнами, що довгий час були під її владою. Тому співпраця з білоруським диктатором виявилася дуже вигідною Росії, й залишається такою. Що робить Лукашенко ніким іншим, як агентом кривавого "руського міру". Проте важливо підкреслити, що російський імперіалізм виходить за межі придушення та впливу на мови, відмінних від російської; він охоплює більше, ніж лише економічну та політичну залежності. Російський імперіалізм також проявляється у формі екологічної залежності, що призводить до шкідливих наслідків для природного середовища на територіях, що знаходяться під його впливом.

Таким чином, в Білорусі було створено або планується будівництво профінансованих Росією різноманітних підприємств, які мають значний екологічний вплив на навколишнє середовище. Проте наявні механізми впливу на ці процеси — такі як участь у громадських обговореннях звітів про оцінку впливу на довкілля — часто мають невеликий прямий вплив через недоліки в правовій системі Білорусі. Крім того, ефективність таких зусиль ускладнюється обмеженими повноваженнями білоруської влади у протистоянні впливу "старшого брата".

У жовтні 2023 року Спілка залізничників Білорусі, колектив фахівців, що виступає проти Лукашенка, опублікувала важливу статтю під назвою "Экспансия РЖД: Минск-Сортировочный" ("Розширення Російських залізниць: Мінськ-Сортувальний"). У статті розглядається проєкт, спрямований на перенесення залізничного вокзалу Мінськ-Сартыраваўны (Мінськ-Сортувальний) з його поточного міського розташування. Простими словами, Мінськ-Сартыраваўны є ключовим вантажним залізничним вокзалом у Мінську, призначеним для сортування, навантаження та розвантаження вантажів на потяги. Чимало причин зумовлюють рішення про перенесення вокзалу, яке відповідає сучасним принципам міського планування та вимогам щодо охорони довкілля в столиці. Цей крок також необхідний для підвищення ефективності управління значними залізничними спорудами з

різноманітними експлуатаційними елементами. Крім того, він враховує інтереси залізничників, оскільки поточні міські обмеження на вокзал та його складові перешкоджають ефективному розвитку та необхідним реконструкційним зусиллям.

Хоч необхідність у перенесенні вокзалу очевидна, значних викликів не оминати. РЖД ініціювала фінансування перенесення вокзалу Мінск-Сартыраваўны з Мінська. Ініціатива була заснована на прогнозах позитивних результатів — "поглибленні економічної інтеграції з Росією та зростання підприємницької діяльності" разом із "переорієнтацією потоків вантажних залізничних перевезень у Республіці Білорусь з балтійських (північних) та українських (південних) напрямків на російські (східні)". Зазначимо, що початковий план передбачав перенесення Мінсько-Сартыраваўнага до Калодзішча (Колодищів), агромістечка стратегічно розташованого на маршруті російської залізниці — крок, який чітко узгоджується з інтересами Росії.

Які загрози становить амбіції російської залізниці? Прямо поруч з майбутнім місцем будівництва розташований житловий комплекс "Зелёная гавань" ("Зелена Гавань"). Спочатку район позиціювався як екологічно чистий для життя в місті, проте перспектива збереження його екологічної цілісності є сумнівною. Залізниця створює проблеми пов'язані з шумом, особливо з урахуванням недостатньої ефективної звукоізоляції в Білорусі, що стає актуальною суспільною проблемою. Передбачається також шумове забруднення від руху вантажних потягів, включно з гучним звуком коліс та роботою дизельних локомотивів (рівень гучності яких досягає 120 дБ). Додаткові проблеми також варто очікувати під час з'єднання вагонів, роботи сигналізації, голосових оголошень, перевантаження та роботи різних транспортних засобів та механізмів.

Окрім проблеми з шумовим забрудненням, введення в експлуатацію вантажної залізничної станції породить інші різноманітні викиди. Наприклад, які виникають в результаті роботи двигунів на паливі. Мова також про пил від руху відкритих вагонів з великим вантажем, і викиди під час зберігання та перекачування палива та інших рідких вантажів. Робота опалювальних котлів, які використовують паливо включно з вугіллям, також спричинить забруднення. Крім того, існує потенціал забруднення з території станції поверхневих вод нафтопродуктами, суспендованими речовинами (забруднювачі, які осідають на поверхнях, наприклад вугільний пил та вантажний пил), та через стік різноманітних речовин внаслідок аварійних розливів — таких як кислоти, палива та інші рідкі вантажі. Передбачається також ризик забруднення земельних ресурсів, що виникає при осіданні часток пилу на значній відстані, та під час аварійних розливів рідких вантажів.

Відомо, що розташована на території Мінська залізнична станція вже зараз створює екологічні проблеми. Проте перспектива її розширення в інтересах Росії викликає ще більші занепокоєння. Крім того, перенесення станції до Калодзішча (Колодищів) може спричинити вирубку значної кількості дерев, що ростуть близько або безпосередньо в спеціально захищених зонах, включаючи кілька природних заповідників поблизу.

Omsk Carbon Mogilev — ще один приклад російських підприємств, що працюють в Білорусі з наслідками для довкілля. У 2019 році пресслужба заводу позиціювала його як "реальний приклад інтеграції двох економік – російської та білоруської". Однак екологічні активісти в Могильові постійно висловлюють свої побоювання щодо впливу заводу на навколишнє середовище.

Підприємство, оцінене в понад 121,3 мільйона доларів, було створене в межах вільної економічної зони у Могильовській області. Його будівництво почалось у 2014 році. Розташована на околицях обласного центру, санітарна зона підприємства простягається повз декількох великих селищ та міст на відстані декількох кілометрів.

Протести місцевих мешканців проти створення та функціонування Omsk Carbon Mogilev розпочалися приблизно у 2016 році через остороги щодо шкідливих наслідків виробництва. Під час пробного запуску заводу у листопаді 2018 року мешканці були стривожені викидом твердих часток. Чинівники заспокоїли громадськість, заявляючи, що все було відповідно нормам і перевищень не

зафіксовано. Однак цей інцидент спровокував активну кампанію серед мешканців, включаючи збір підписів проти роботи підприємства. Деякі навіть запропонували перенести його якомога далі від житлових районів.

Всупереч постійному занепокоєнню місцевих мешканців та екологів щодо потенційного шкідливого впливу Omsk Carbon Mogilev на навколишнє середовище та здоров'я людини, будівництво продовжилось. У жовтні 2022 року були проведені громадські обговорення звіту про оцінку впливу на довкілля та щодо пропозицій збільшення виробничих потужностей підприємства. Очевидно, Omsk Carbon Mogilev отримала дозвіл на розширення від держави.

Можливо, найбільш потенційно небезпечна інфраструктура, профінансована російськими коштами в Білорусі, – це **БілАЕС**, Білоруська атомна електростанція. Вона має два реактори з загальною потужністю 2400 МВт і була побудована за російським проєктом. Загальним підрядником є “Атомстройэкспорт”, підрозділ російської державної корпорації Росатом.

Побудована у районі Островця Гродненської області, у північно-західній частині Білорусі, Білоруська атомна електростанція розташована біля кордону Білорусі та Литви, всього в 40 кілометрах на схід від Вільнюса, столиці Литви. Таке стратегічне розташування викликає серйозні занепокоєння, оскільки Лукашенко може використати це для залякування країн ЄС, з особливо небезпечними наслідками для Литви.

Білоруська атомна електростанція розпочала виробляти електроенергію 3 листопада 2020 року, попри міркування безпеки та відсутність чітких доказів виконання рекомендацій, викладених в експертному висновку ЄС та Міжнародного агентства з атомної енергетики 2018 року. У висновку було відзначено численні недоліки, але станом на сьогодні була вжита лише обмежена кількість заходів, що їх було рекомендовано вжити.

Критики БілАЕС стверджують, що вона становить загрозу як для природи й людей. Їх стурбованість поглиблюється проблемою поширення ядерної зброї, особливо на тлі російської повномасштабної війни в Україні та співпраці Лукашенка з Росією.

У цій статті перераховані не всі підприємства, що здебільшого є інструментами російського впливу. Попри протест громадськості, підприємства продовжують свою діяльність, що підкреслює безсилість людей в їх зіткненні з панівною сусідньою імперією.

Введення санкцій проти численних російських і білоруських підприємств у відповідь на повномасштабну війну Росії в Україні не призвело до припинення їхньої діяльності. Їх активність на ринку збереглася.

Проте молодим зеленим необхідно об'єднатися, щоб припинити фінансування насильницької війни та репресивної російської імперії. Будь ласка, ретельно перевірте, чи ваші країни закуповують товари, вироблені на російських/російсько-спонсорованих виробництвах, і активно протестуйте проти цього, якщо закуповують. Лише спільними зусиллями ми можемо започаткувати важливі зміни.

Паліна Бурко